
UDC 339

JEL Classification: F50, O30, O52, Q01

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.109>

Аружан БУРТЕБАЄВА,

магістрант 1 курсу кафедри «Державний аудит»,
Євразійський Національний Університет ім. Л. М. Гумільова,
вул. Кажымукана, 11, м. Астана, Z01C0T6, Республіка Казахстан,
e-mail: burtebaeva2000@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9217-3977>

Ляззат СЕМБІЄВА,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри «Державний аудит»,
Євразійський Національний Університет ім. Л. М. Гумільова,
вул. Кажымукана, 11, м. Астана, Z01C0T6, Республіка Казахстан,
e-mail: lyazzat.sembyeva@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7926-0443>

Асель ІСМАІЛОВА,

докторант 2 курсу кафедри «Державний аудит»,
Євразійський Національний Університет ім. Л. М. Гумільова,
вул. Кажымукана, 11, м. Астана, Z01C0T6, Республіка Казахстан,
e-mail: a.semby1984@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1692-5748

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В РЕСПУБЛІЦІ КАЗАХСТАН

Буртебаєва А., Сембієва Л., Ісмаїлова А. Ключові напрямки вдосконалення податкового адміністрування в Республіці Казахстан. *Вісник економіки*. 2023. № 1. С. 109–120. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.109>

Burtebaeva, A., Sembyeva, L., Ismailova, A. (2023). Ključovi napriamky vdoskonalennia podatkovoho administruvannia v Respublitsi Kazakhstan [Key areas of improvement of tax administration in the Republic of Kazakhstan]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, 109-120. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.109>

Анотація

Вступ. Стрімка динаміка глобальних процесів зумовлює економічну активність країн світу та зростання ступеня відкритості їхніх економік. Глобальні процеси, що відбуваються в одному регіоні світу, безпосередньо відображаються і впливають на процеси, що відбуваються в інших точках світу. Так, економіка Республіки

© Аружан Буртебаєва, Ляззат Сембієва, Асель Ісмаїлова, 2023.

Казахстан також характеризується відкритістю і водночас може бути вразлива в умовах зміни співвідношення і сил впливу на національну економіку з боку зовнішніх і внутрішніх чинників, що сприяють економічному зростанню або спричиняють його зниження.

Мета статті полягає у визначенні напрямків удосконалення податкового адміністрування в Республіці Казахстан на основі аналізу ефективності податкових перевірок за останні 5 років.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтувалося на системному аналізі. Для вирішення конкретних проблем застосовано порівняльний, статистичний та графічний аналіз.

Результати. Результати аналізу ефективності податкових перевірок за останні 5 років вказують на зниження їхньої якості через недосконалість нормативно-правової бази, рівня підготовки кваліфікованих кадрів податкових органів.

Перспективи. Нині все ще актуальне питання відхилень у «дзеркальній» статистиці з КНР, де зберігається значна розбіжність. Президент Казахстану 11 січня 2022 р. на засіданні Мажилісу Парламенту розкритикував діяльність митних органів у цьому напрямку. Глава держави звернув увагу на розбіжності в «дзеркальній» статистиці з митними органами Китаю і діяльність уповноважених операторів, які мають статус «недоторканих».

Ключові слова: податкове адміністрування, бюджетне планування, сталий розвиток, аудит ефективності, податкові перевірки.

Формули: 0; рис.: 4; табл.: 1; бібл: 4.

Aruzhan BURTEBAYEVA,

undergraduate of the Department of State audit,
Eurasian National University after L.N. Gumilyov,
11 Street Kazhymukana, Astana, Republic of Kazakhstan, Z01C0T6,
e-mail: burtebaeva2000@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9217-3977>

Lyazzat SEMBIYEVA,

Ds (Economics), Professor,
Head of the State Audit Department,
Eurasian National University after L.N. Gumilyov,
11 Street Kazhymukana, Astana, Republic of Kazakhstan, Z01C0T6,
e-mail: lyazzat.sembiyeva@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7926-0443>

Aseil ISMAILOVA,

1st year doctoral student of the D Department of State audit,
Eurasian National University after L.N. Gumilyov,
11 Street Kazhymukana, Astana, Republic of Kazakhstan, Z01C0T6,
e-mail: a.sembi1984@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1692-5748>

KEY AREAS FOR IMPROVING TAX ADMINISTRATION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract

Introduction. *The rapid dynamics of global processes leads to the economic activity of the countries of the world and the increasing degree of openness of their economies. Global processes taking place in one region of the world have a direct reflection and influence on the processes taking place in other parts of the world. The Republic of Kazakhstan is not without exception, whose economy is characterized by openness, and at the same time can be vulnerable to changes in the ratio and forces of influence on the national economy from external and internal factors, contributing to economic growth or its decline.*

Target. *The purpose of the article is to form conclusions based on the analysis of the effectiveness of tax audits over the past 5 years.*

Research methods. *The study was based on a systematic analysis, solving specific problems was achieved through comparative, statistical and graphical analysis.*

Results. *The results of the analysis of the effectiveness of tax audits over the past 5 years show a decrease in the quality of audits due to the imperfection of the regulatory framework, the level of training of qualified personnel of tax authorities.*

Perspectives. *The issue of deviations in “mirror” statistics with the PRC, where there remains a significant discrepancy, also remains relevant now. January 11, 2022 the President of Kazakhstan at a meeting of the Majilis of Parliament criticized the work of customs authorities in this direction. The head of state drew attention to the discrepancies in the “mirror” statistics with the customs authorities of China and the work of authorized operators, which have the status of “untouchable”.*

Keywords: *tax administration, budget planning, sustainable development, performance audit, tax audits.*

Formulas: 0; fig.: 4; tabl.: 1; bibl: 4.

JEL Classification: F50, O30, O52, Q01.

Постановка проблеми. Стрімка динаміка глобальних процесів зумовлює економічну активність країн світу та зростання ступеня відкритості їхніх економік. Глобальні процеси, що відбуваються в одному регіоні світу, безпосередньо відображаються і впливають на процеси, що відбуваються в інших точках світу. Так само Республіка Казахстан, економіка якої характеризується відкритістю, водночас може бути вразливою в умовах зміни співвідношення і сил впливу на національну економіку з боку зовнішніх і внутрішніх чинників, що сприяють економічному зростанню або зумовлюють його зниження.

Аналіз останніх публікацій з проблеми. Податкове адміністрування з кваліфікованим і відповідальним персоналом – одна з найважливіших передумов для реалізації «податкового потенціалу» держави [1]. Дженкінс (Jenkins, 1991) зазначає, що податкова система ніколи не може працювати краще, ніж її податкове адміністрування, але навіть найкраще податкове адміністрування, безумовно, не зможе перетворити погану податкову систему на ефективну [2]. Без постійної реорганізації податкової адміністрації та майже щоденного вдосконалення методів

управління нею неможливо успішно проводити податкові реформи (Quintana, 1986) [3]. У податкових реформах існує тісний взаємозв'язок успішної податкової політики та ефективного адміністрування податків, тобто немає хорошої податкової політики без ефективного податкового адміністрування (Jenkins, 1994) [4].

Податкова дисципліна завжди була основною проблемою оподаткування в багатьох країнах [5]. Пандіанган [6] та Зайн [7] виявили, що на низький рівень податкової дисципліни може впливати податкова спроможність органів влади. Концепція податкової реформи також може бути застосована в дещо інших контекстах деяких країн. Мартінес і Макнаб [8] та Емран і Стігліц [9] виявили, що податкові реформи в деяких країнах, що розвиваються, позитивно впливають на підвищення добробуту, зменшення бідності, збільшення економічної доданої вартості та інші показники соціального добробуту. Багато досліджень проведено в різних регіонах Індонезії. Наприклад, Кандра та Вібісоно [10] у статті, опублікованій в *Journal of Management & Accounting Research*, довели, що модернізація системи адміністрування податків може покращити дотримання податкового законодавства платниками податків. Відповідно, їхні висновки часто цитувалися в подальших наукових працях. Дослідження Доні [11] в Семарангу, Рочма [12] та Лістріана [13] в Сурабаї, а також Аріфін [14] показують, що модернізація системи податкового адміністрування в Індонезії може покращити дотримання платниками податків податкового законодавства.

Мета дослідження полягає у формуванні висновків на підставі аналізу ефективності податкових перевірок за останні 5 років.

Методологія. Дослідження ґрунтувалося на системному аналізі, вирішення конкретних проблем досягнуто за допомогою порівняльного, статистичного та графічного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найважливіші зовнішні потрясіння ХХІ ст., що вплинули на національну економіку, такі:

- 1) світова фінансова криза 2007–2009 рр.;
- 2) геополітична напруга і стрімке зниження світових цін на нафту у 2014–2016 рр.;
- 3) пандемія коронавірусу у 2020 р.

Відновлення економічної активності почалося в середині 2021 р. Однак все ще існують ризики введення нових обмежувальних заходів у зв'язку з поширенням нових варіацій вірусу і загостренням геополітичної нестабільності.

Аналіз природи криз виявив такі чинники, які притаманні для криз і впливають на економіку Республіки Казахстан:

- зниження світових цін на нафту;
- зменшення експорту нафти;
- ослаблення курсу національної валюти.

Відповідно, негативний зовнішній вплив на національну економіку призводить до зниження економічної активності в країні. Внаслідок цього погіршуються показники державних фінансів. Тобто зовнішні шоки прямо впливають на зниження надходжень і доходів. З метою протидії послабленню економічної активності Уряд вживає активні заходи щодо відновлення економіки. Контрциклічна податково-бюджетна політика дає змогу збільшувати видатки та витрати бюджету з метою протидії впливу криз.

На сьогодні Казахстан, як і багато країн-учасниць ООН, вибудовує державну політику відповідно до Цілей сталого розвитку (ЦСР), висловлюючи прихильність Порядку денному до 2030 р.

Однак пандемія внесла серйозні корективи в економічний розвиток країн і сьогодні цілі сталого розвитку слугують вирішенням сучасних викликів і завдань.

Наразі в Казахстані ведеться поетапна робота з реалізації Цілей сталого розвитку.

Сьогодні в країні сформовано інституційні основи для реалізації ЦСР. Створено архітектуру реалізації Цілей сталого розвитку.

Для ефективної організації діяльності Ради організовано робочі групи за п'ятьма основними напрямками: «Люди», «Планета», «Процвітання», «Мир» і «Партнерство».

Система державного та бюджетного планування – це основний механізм, через який держава може забезпечити гармонійний розвиток економіки, соціальної політики, а також охорони довкілля.

Реформи системи державного планування привели до реального прогресу в досягненні ЦСР.

Крім того, у 2021 р. на Координаційній раді з ЦСР затверджено націоналізовані цілі та показники ЦСР, які використано як ключові показники розвитку щодо досягнення ЦСР під час розроблення національних проєктів.

Вжиті заходи відображені в Глобальному рейтингу з досягнення цілей сталого розвитку за 2021 р., у якому Казахстан посів 59-те місце, піднявшись на 6 пунктів порівняно з попереднім роком.

Як відомо, реалізація цілей сталого розвитку безпосередньо залежить від правильного розподілу фінансових ресурсів.

У світовій практиці інструментом, що сприяє зміцненню процесів планування та подолання перешкод для фінансування сталого розвитку, є Комплексний національний механізм фінансування, який складається з чотирьох компонентів.

Нині понад 50 країн (Єгипет, Малайзія, Таїланд, Індонезія, Азербайджан, Киргизія тощо) використовують Комплексний національний механізм фінансування.

Важливу роль у моніторингу здійснення Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 р. виконують Вищі органи аудиту (ВОА). Вони забезпечують незалежний нагляд за відповідними зусиллями Уряду в досягненні цілей ЦСР.

Рекомендації Вищих органів аудиту прийнято в таких країнах, як Гана, Малайзія, Словаччина, Філіппіни, Грузія, Іспанія, Чилі та ін. Казахстан наразі перебуває на початковій стадії Комплексного національного механізму фінансування – проводить аналіз та оцінювання. Аналітичним інструментом на цьому етапі є Оцінка фінансування розвитку.

У 2021 р. в рамках спільної програми Уряду та ООН проведено аналіз Оцінки фінансування розвитку Казахстану (ОФР).

Аналіз дав змогу виявити як позитивні, так і проблемні аспекти в галузі фінансування розвитку в країні з урахуванням поточного прогресу в досягненні ЦСР, а також наслідків пандемії.

У міжнародному співтоваристві державного аудиту визнається, що акцент підзвітності діяльності виконавчої влади зміщується від «підзвітності за процес» на «підзвітність за результат» і «підзвітність за роботу над помилками». Така зміна

акцентів «підштовхує» уряди до вжиття коригувальних заходів на основі аналізу інформації про результати діяльності, що означає розвиток державного управління, орієнтованого на постійне підвищення ефективності та досягнення поставлених цілей.

Аналіз динаміки показників ВВП за 2018–2021 рр. засвідчив, що у 2021 р. зростання ВВП у реальному вираженні у 4% (за оперативними даними) практично зрівнялося з допандемійними значеннями зростання національної економіки (у 2018 р. – 4,1%, у 2019 р. – 4,5%).

Частки виробництва товарів і послуг у ВВП за 2021 р. склалися на рівні 40,1% (або 32 624,7 млрд тенге) і 53,5% (або 43 483,4 млрд тенге) відповідно. Основна частка у виробництві ВВП припадає на промисловість – 29,2% (або 23 723,3 млрд тенге).

Рис. 1. Індекс фізичного обсягу (ІФО) і дефлятор ВВП у 2018–2021 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі даних бюро національної статистики [1].

З урахуванням структури економіки, загалом за підсумками 2021 р., на динаміку, що склалася, насамперед вплинули зростання обсягів виробництва послуг на 3,9% (внесок у приріст – 2,1) та зростання обсягів виробництва товарів на 3,5% (внесок у приріст – 1,6).

Водночас зазначено, що Уряд порушив встановлені базові орієнтири бюджету, що характеризують стійкість податково-бюджетної системи. Так, показник з ненафтового дефіциту щодо ВВП під час уточнення бюджету переглянутий у бік збільшення на 1,5 в.п. (10,6% до ВВП), який за підсумками року формально виконано на рівні 9,9% до ВВП за первісно затвердженого – 9,1% до ВВП.

За результатами державного аудиту, звернуто увагу на усталену практику Уряду формувати звіт про виконання його параметрів винятково до скоригованого бюджету, декларуючи сприятливу картину повного виконання та / або перевиконання бюджетних параметрів.

Такий односторонній аналіз не дає змоги провести самооцінку прийнятих бюджетних рішень і виправити можливі упущення на перспективу.

Сума неефективно використаних бюджетних коштів, виділених на вирішення соціально-економічних завдань у 2021 р., знизилася на 156,3 млрд тенге (понад 3 млн дол.), як порівняти з 2020 р. (569,4 млн тенге), становивши 413 млрд тенге.

До неефективно використаних бюджетних коштів належать:

- неосвоєння – 68,8 млрд тенге;
- повернення використаних не за цільовим призначенням цільових трансфертів – 0,3 млрд тенге;
- повернення невикористаних (недовикористаних) цільових трансфертів, виділених з республіканського бюджету в попередньому році і не дозволених до довикористання у звітному році (зокрема, за рахунок цільового трансферту з Національного фонду) – 14,4 млрд тенге;
- повернення сум невикористаних (недовикористаних) цільових трансфертів на розвиток, виділених у минулому фінансовому році, дозволених довикористовувати за рішенням Уряду Республіки Казахстан – 0,9 млн тенге;
- повернення МІО невикористаних бюджетних кредитів, виданих з республіканського бюджету – 1 млрд тенге;
- виявлені порушення за результатами аудиторських та експертно-аналітичних заходів органів державного аудиту, під час використання коштів республіканського бюджету 2021 р. – 281 млрд тенге;
- залишки коштів суб'єктів квазідержсектору на КСН у казначействі, виділених на формування і збільшення статутного капіталу та виконання державного завдання у звітному періоді – 46,6 млрд тенге.

Рис. 2. Неефективне використання бюджетних коштів за 2017–2021 рр. [2]

До пандемії Уряд ставив за мету до 2025 р. збільшити частку податкових надходжень у Консолідований Бюджет (БК) до 25% до ВВП. Так, за 2017–2021 рр. відзначено зростання податкових надходжень на 51,3% до 2017 р. за зростання ВВП на 54,8%. Відповідно випереджальне зростання ВВП до податкових надходжень ставило під сумнів реалістичність цих планів. Фактично частка податкових надходжень до ВВП, за підсумками 2021 р., сягнула 16,2% або нижче за рівень 2017 р.

Аналіз структури податкових надходжень КБ показав посилення залежності бюджету від сировинного сектору економіки. Так, частка гірничодобувної промисловості в надходженнях бюджету збільшилася з 29,6% 2020 р. до 35,7% 2021 р. Водночас надходження від обробної промисловості в структурі надходжень знизилися з 13,6%

до 12,7%. Скорочується частка надходжень від підприємств та організацій у сферах будівництва, транспорту, професійної, наукової та технічної діяльності.

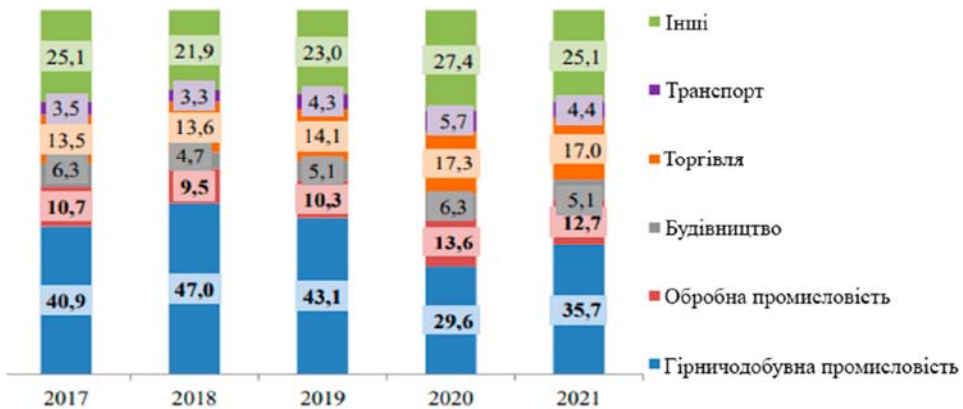

Рис. 3. Структура податкових надходжень до консолідованого бюджету за 2017–2021 рр. (за галузями) [3]

Податкові надходження у Республіканський Бюджет (РБ) (за винятком митних зборів і податків на імпорт) більш ніж на 30%, або 2 151,4 млн тенге, забезпечено за рахунок сплати податків 343 великими платниками податків, які перебувають на республіканському моніторингу. Порівняно з 2019 р. (до пандемійний період) платежі за ними збільшилися на 71,9 млрд тенге, або на 3,5% (за 2020 р. зниження на 302,5 млрд тенге, або 14,5% до 2019 р.). За цей період податкові надходження в РБ перевиконано на 144,1 млн тенге, або на 2,1% (загалом 7 057,9 млн тенге) за одночасного невиконання плану за 13 позиціями на загальну суму 356,6 млн тенге.

Незважаючи на проведену роботу з поліпшення податкового адміністрування, зберігаються проблеми щодо ухилення від сплати податків, зниження переплати з податкових і неподаткових надходжень до бюджету, підвищення результативності податкових перевірок і камерального контролю, що вказує на недостатній рівень ефективності податкового адміністрування.

Рис. 4. Динаміка недоїмки за 2017–2021 рр. [3]

Згідно з даними КГД, у 2021 р. за рахунок податкового та митного адміністрування республіканський бюджет забезпечено додатковими надходженнями в сумі 683,6 млрд тенге. Однак аудитом ці дані підтверджені не в повному обсязі. За оцінкою Рахункового комітету, додаткові надходження за рахунок заходів податкового та митного адміністрування становили лише 378 млрд тенге, або менше на 44,7%. Так, встановлено 79 фактів задвоєння на загальну суму 5,1 млрд тенге між заходами. Наприклад, стягнута сума 2,2 млрд тенге за КБК 105101 з ТОВ «Turkistan international airport» відображена одночасно як 59 результат двох заходів (з адміністрування повернення ПДВ і підвищення ефективності камерального контролю).

Відомі також факти задвоєння на суму 1 млрд. тенге в середині одного заходу (підвищення ефективності камерального контролю). Наприклад, відображення сплаченої однієї й тієї самої суми податку «живими» грошима за кількома виконаними повідомленнями. Додаткові надходження за заходами ІС «СУР» (90,6 млрд тенге) та ІС «ЕСФ» (75,1 млн тенге) у сумі 165,7 млн тенге визначено математичним шляхом, який не доводить, що їх забезпечено за рахунок застосування заходів податкового адміністрування.

Станом на 1 січня 2022 р. недоїмка до консолідованого бюджету становила 618,8 млн тенге, збільшившись з початку 2021 р. (217,1 млн тенге) на 401,7 млн тенге, або в 2,8 рази. За даними КГД, основними причинами зростання недоїмки є нарахування авансових і поточних платежів за податками та платежами до консолідованого бюджету (233,1 млн тенге, або 58,1%), нарахування за актами податкових перевірок і за результатами оскарження (124,9 млн тенге, або 31,1%). Найбільша питома вага припадає на ВПП – 306,6 млрд тенге (49,5%) і ПДВ – 120,2 млрд тенге (19,4%).

Отже, на підставі даних КГД проведено аналіз ефективності податкових перевірок за останні 5 років, результати якого вказують на зниження якості перевірок, що проводяться, через недосконалість нормативно-правової бази, рівня підготовки кваліфікованих кадрів податкових органів.

Так, за зростання суми донарахування на 14,1% (у 2020 р. донараховано 257 млрд тенге, у 2021 р. – 293,3 млрд тенге) відзначено збільшення сум, що перебувають на оскарженні, на 18,3% (2020 р. – 68,2 млрд тенге, 2021 р. – 80,6 млрд тенге). З 2020 р. зберігається тенденція зростання зменшених сум за результатами розгляду скарг з 3,3% (8,4 млрд тенге від 257 млрд тенге) до 3,6% у 2021 р. (10,6 млрд тенге від 293,3 млрд тенге), або на 0,3 п.п. За останні 2 роки відсоток зменшених сум за результатами оскарження в середньому становить 12,7% від загальної суми, що перебуває на оскарженні, тоді як у період з 2017 р. по 2019 р. – від 5 до 8%.

Таблиця 1

Показники ефективності податкових перевірок за 2018–2021 рр.

млрд тенге

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
донараховано податків	234,9	176	344	257	293,3
знаходяться на оскарженні	67,1	34,3	44,3	68,2	80,6
зменшено за результатами розгляду скарг	3,3	7,2	3,5	8,4	10,6

Джерело: розроблено авторами на основі даних комітету державних доходів [4].

Нині також все ще актуальне питання відхилень у «дзеркальній» статистиці з КНР, де простежується значна розбіжність.

Президент Казахстану 11 січня 2022 р. на засіданні Мажилісу Парламенту розкритикував діяльність митних органів у цьому напрямку. Глава держави звернув увагу на розбіжності в «дзеркальній» статистиці з митними органами Китаю і діяльність уповноважених операторів, які мають статус «недоторканих».

Висновки і перспективи подальших розвідок. Нині все ще актуальне питання щодо відхилень у «дзеркальній» статистиці з КНР, де зберігається значна розбіжність. Президент Казахстану 11 січня 2022 р. на засіданні Мажилісу Парламенту розкритикував митні органи у цьому напрямку. Глава держави звернув увагу на розбіжності в «дзеркальній» статистиці з митними органами Китаю і діяльність уповноважених операторів, які мають статус «недоторканих».

Література

1. Taufik Kurniawan (2018). Modernization of the Tax Administration System: A Theoretical Review of Improving Tax Capacity. *E3S Web of Conferences* 73. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/201873 ICENIS 2018>
2. Jenkins, G. P. (1992). Economic Reform and Institutional Innovation. *Bulletin International Bureau of Fiscal Documentation*, December 1992: 588-596.
3. Quintana, F. (1986). The Organization of Tax Administration in the CIAT Members Countries», *CIAT Review in 1985–1986. Technical Publication of the Inter-American Centre of Tax Administrators, in Jenkins.*
4. Modernization of Tax Administrations: Revenue Boards and Privatization as Instrument for Change. *Bulletin International Bureau of Fiscal Documentation*, February 1994:75-81.
5. Sudiarta, I. N. (2017). Panama Papers dan Praktik Penghindaran Pajak. URL: <https://www.cnnindonesia.com>
6. Zain, M. (2003). Manajemen Perpajakan. *Jakarta, Salemba Empat.*
7. Nasucha, V. (2004). Reformasi Administrasi Publik: Teori dan Praktik. *Jakarta, PT Gramedia Widiasarana Indonesia.*
8. Emran, M. S. & Stiglitz, J. E. (2005). On Selective Indirect Tax Reform In Developing Countries. *Journal of Public Economic*, 89 (4), 599-623.
9. Candra, R. & H. Wibisono, H. (2013). Modernists Sistem Administrasi Perpajakan & Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal Riset Manajemen & Akuntansi*, 1 (1), 1-9.
10. Doni, P. G. (2015). Upaya Modernisasi Sistem Administrasi Perpajakan Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak (“Studi Kasus Pada Kpp Pratama Semarang Timur, Skripsi”, Fakultas Ekonomi & Bisnis Undip).
11. Rochmah, A. (2015). Pengaruh Penerapan Sistem Administrasi Perpajakan Modern Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal Ilmu dan Riset Akuntansi*, 3(10) (2015).
12. Listriana, U. (2016). Pengaruh Penerapan Sistem Administrasi Perpajakan Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal Ilmu dan Riset Akuntansi*, 3 (2).
12. Arifin, F. (2016). Pengaruh Modernisasi Sistem Administrasi Perpajakan, Kesadaran Perpajakan, Sanksi Pajak Dan Pelayanan Fiskus Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak Orang Pribadi. *Perbanas Review*, 1 (01) .

-
13. En, S., Setiana, T. K. & Agustina, L. (2011). Pengaruh Penerapan Sistem Administrasi Perpajakan Modern Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal Akuntansi*, 2 (2), 134.
  14. Сайт бюро національної статистики. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/stat?lang=en&ysclid=lcvorb53kb180113952>
  15. Висновок рахункового комітету до звітів уряду про виконання республіканського бюджету.
  16. Сайт міністерства фінансів. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/minfin/about?lang=en>
  17. Сайт комітету державних доходів. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/kgd?lang=en&ysclid=lcvomdpnqi548313075>

References

1. Taufik Kurniawan (2018). Modernization of the Tax Administration System: A Theoretical Review of Improving Tax Capacity. *E3S Web of Conferences* 73. Retrieved from: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/201873ICENIS2018> [in English].
2. Jenkins, G. P. (1992). Economic Reform and Institutional Innovation, *Bulletin International Bureau of Fiscal Documentation*, December 1992: 588-596 [in English].
3. Quintana, F. (1994). The Organization of Tax Administration in the CIAT Members Countries. CIAT Review in 1985-1986. *Technical Publication of the Inter-American Centre of Tax Administrators, in Jenkins* [in English].
4. Modernization of Tax Administrations: Revenue Boards and Privatization as Instrument for Change (1994). *Bulletin International Bureau of Fiscal Documentation*, February 1994:75-81 [in English].
5. Sudiarta, I. N. (2017). Panama Papers dan Praktik Penghindaran Pajak. Retrieved from: <https://www.cnnindonesia.com> [in English].
6. Zain, M. (2003). Manajemen Perpajakan. *Jakarta, Salemba Empat*.
7. Nasucha, V. (2004). Reformasi Administrasi Publik: Teori dan Praktik, *Jakarta, PT Gramedia Widiasarana Indonesia* [in English].
8. Emran, M. S. & Stiglitz, J. E. On Selective Indirect Tax Reform In Developing Countries. *Journal of Public Economics*, 89 (4), 599-623 [in English].
9. Candra, R. & Wibisono, H. (2013). Modernists Sistem Administrasi Perpajakan & Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal Riset Manajemen & Akuntansi*, 1 (1), 1-9 [in English].
10. Doni, P. G. (2015). Upaya Modernisasi Sistem Administrasi Perpajakan Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak (“Studi Kasus Pada Kpp Pratama Semarang Timur, Skripsi”, Fakultas Ekonomi & Bisnis Undip) [in English].
11. Rochmah, A. (2015). Pengaruh Penerapan Sistem Administrasi Perpajakan Modern Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal Ilmu dan Riset Akuntansi*, 3 (10) [in English].
12. Listriana, L. (2016). Pengaruh Penerapan Sistem Administrasi Perpajakan Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal Ilmu dan Riset Akuntansi*, 3 (2) [in English].
13. Arifin, F. (2016). Pengaruh Modernisasi Sistem Administrasi Perpajakan, Kesadaran Perpajakan, Sanksi Pajak Dan Pelayanan Fiskus Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak Orang Pribadi. *Perbanas Review*, 1 (01) [in English].

14. En, S., Setiana, T. K. & Agustina, L. (2011). Pengaruh Penerapan Sistem Administrasi Perpajakan Modern Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal Akuntansi*, 2 (2), 134 [in English].
15. Website of the Bureau of National Statistics. Retrieved from: <https://www.gov.kz/memleket/entities/stat?lang=en&ysclid=lcvorb53kb180113952> [in Kazakh].
16. The report of the counting committee to the government's reports on the execution of the republican budget [in Kazakh].
17. Website of the Ministry of Finance. Retrieved from: <https://www.gov.kz/memleket/entities/minfin/about?lang=en> [in Kazakh].
18. Website of the State Revenue Committee. Retrieved from: <https://www.gov.kz/memleket/entities/kgd?lang=en&ysclid=lcvomdpnqi548313075> [in Kazakh].

Статтю отримано 15 січня 2023 р.

Article received January 15, 2023.